

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

OAJ kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi.

OAJ ilmaisee syvän huolensa esitetystä uudistuksesta. Ennen uudistuksen valmistelua olisi ollut välttämätöntä toteuttaa riippumaton ja systemaattinen selvitys kaikkien kotoutumiskoulutusta tarjoavien toimijoiden koulutusten laadusta ja vaikuttavuudesta. Uudistuksen valmistelun olisi tullut perustua tämän arvioinnin tuottamaan tietoon. Ilman selvitystä OAJ katsoo, että luku- ja kirjoitustaidon koulutusta ei tule siirtää osaksi kotoutumiskoulutusta.

Esityksen mukaan kotoutujien mahdollisuudet osallistua omaehtoiseen koulutukseen kapenevat. Kotoutujille tulee turvata mahdollisuus opiskella kotoutumistuella vapaan sivistystyön omaehtoisissa kieli- ja yhteiskuntakoulutuksissa. Vapaan sivistystyön oppilaitosten lakisääteinen kotoutumista tukeva koulutustehtävä sekä siihen liittyvä valtionosuusrahoitus (momentti 29.10.31) tulee säilyttää oppilaitoksilla. Omaehtoinen opiskelu on ollut keskeinen koulutusväylä esimerkiksi kotivanhemmille, ikääntyville ja niille, joiden kotoutumisaika on ylittynyt.

Koulutuspaikkojen väheneminen heikentää kotoutujien mahdollisuuksia oppia kieltä, suorittaa perusopetusta ja työllistyä, mikä lisää pitkäaikaistyöttömyyden ja syrjäytymisen riskiä.

Esityksen linjaukset poikkeavat useista Suomen Agenda 2030 toimeenpanon keskeisistä periaatteista, jonka keskeisiin tavoitteisiin kuuluu taata kaikille avoin, tasa-arvoinen ja laadukas koulutus sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet. Suomi on sitoutunut YK:n Agenda 2030 ohjelmaan ja sen kansallisessa toimeenpanossa korostetaan veloitetta varmistaa yhdenvertaiset ja saavutettavat oppimismahdollisuudet kaikille väestöryhmille. Toimeenpanon lähtökohtana on koulutuksellisen eriarvoisuuden vähentäminen, heikommassa asemassa olevien ryhmien koulutukseen pääsyn tukeminen sekä osallistavien ja syrjimättömien oppimisympäristöjen rakentaminen. Hallituksen esitys ei tue näitä tavoitteita, mikä herättää huolta koulutuksellisen yhdenvertaisuuden ja kotoutumisen pitkäjänteisestä edistämisestä.

Kunnalla tai työllisyysalueella ei tule olla yksinomaista päätösvaltaa kotoutumista edistävien koulutusten laatukriteereistä. Koulutuksen laatu varmistetaan valtakunnallisesti määritellyillä laatukriteereillä ja opetussuunnitelmilla, joita toteuttavat kelpoiset opettajat. Erityisopetus ja opinto-ohjaus tulee sisällyttää kotoutumista edistäviin koulutuksiin ja kirjata osaksi lainsäädäntöuudistusta.

OAJ suhtautuu kriittisesti esitykseen, joka asettaa yläikärajan aikuisten perusopetukseen osallistumiselle. Aikuisten perusopetukseen tulee jatkossakin voida osallistua ilman ikärajoituksia, sillä perusopetuksen päättötodistus on keskeinen edellytys jatko-opintoihin hakeutumiselle ja koulutuspolkujen avaamiselle. Koulutusmahdollisuuksien tulee olla yhdenvertaisesti kaikkien saatavilla iästä riippumatta.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

OAJ:n näkemyksen mukaan kyseessä on merkittävä koulutuksen rahoitusleikkaus, joka samalla heikentää jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden tilannetta Suomessa.

OAJ ei näe taloudellista tai muutenkaan hyötyä luku- ja kirjoitustaidon koulutusten sisällyttämisestä kotoutumiskoulutukseen. Sen sijaan koulutusten rahoitus tulee jatkossa turvata siten, että valtionosuus kattaa niiden kustannukset täysimääräisesti. Nykytilanteessa valtionosuus on katettu vain noin 75 prosenttisesti.

Lisäksi kunnille on turvattava tosiasialliset edellytykset vastata kotoutujien tarpeisiin. Esitykseen sisältyvät kunnille kohdistuvat rahoitusleikkaukset heikentävät entisestään kuntien mahdollisuuksia järjestää laadukasta ja tarpeisiin vastaavaa kotoutumista edistävää koulutusta.

OAJ kantaa erityistä huolta kansanopistojen tilanteesta. Kansanopistot vastaavat merkittävästä osasta luku- ja kirjoitustaidon koulutusta sekä kotoutumiskoulutusta Suomessa. Monissa kansanopistoissa kotoutumiskoulutuksen osuus kokonaisrahoituksesta on 20–50 prosenttia, minkä vuoksi esitetyt muutokset vaikuttavat vakavasti kymmenien oppilaitosten toimintaedellytyksiin. Lisäksi kansanopistot tarjoavat alueillaan laajasti muutakin koulutusta.

Säädösesityksen seurauksena osa vapaan sivistystyön oppilaitoksista joutuisi supistamaan toimintaansa tai lopettamaan kokonaan, mikä johtaisi henkilöstön irtisanomisiin ja kotoutumiskoulutuksen osaamisen menettämiseen.

Oppilaitosten toiminnan päättyessä alueelta saattaa kadota ainoa koulutusmahdollisuus kaikille asukkaille. Tämä heikentää erityisesti pienten paikkakuntien elinvoimaa eikä lisää niiden vetovoimaa asuinalueina. Koulutustarjonnan heikentyessä maahanmuuttotautaiset ja muut opiskelijat hakeutuvat koulutuksen perässä suuriin kaupunkikeskuksiin ja Uudellemaalle. Tämä lisää alueellista eriytymistä, kasvattaa painetta kaupunkien palveluille ja heikentää yhteiskunnallista vakautta.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Esitetyssä lakiuudistuksessa lähtökohtana vaikuttaa olevan, että vastuu kotoutumisesta siirretään pitkälti yksilölle. Suomi on kansainvälisesti tunnustettu koulutuksen huippumaa, ja jo pelkästään väestökehityksen vuoksi tarvitsemme tulevaisuudessa entistä enemmän maahanmuuttoa huoltovarmuuden ja työvoiman saatavuuden turvaamiseksi. Maahanmuuttotautaiset henkilöt ovat

kuitenkin usein rakenteellisesti heikommassa asemassa, minkä vuoksi yhteiskunnan ja koulutusjärjestelmän tulee tarjota heille mahdollisimman vahvat edellytykset oppimiselle ja kotoutumiselle.

Riittämättömästi toteutettu kotouttaminen – johon hallituksen esitys nykyisellään johtaa – voi aiheuttaa merkittäviä taloudellisia ja sosiaalisia seurauksia, kuten syrjäytymisen ja työttömyyden lisääntymistä. Tämän lisäksi on huomioitava yksilötasolla syntyvät inhimilliset ja sosiaaliset menetykset.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

-

Muut huomiot

Kotoutumiskoulutuksen kielitaitotavoite alle vuoden kestävässä kotoutumiskoulutuksessa on tällä hetkellä suurelle osalle epärealistinen. Kielitaitotavoite B1.1 tulee varmistaa kaikille opiskelijoille. Kotoutumiskoulutuksen tulisi olla merkittävästi pitempi, käytännössä yksi vuosi ei riitä kaikille opintoajaksi. Itseopiskelun ja etäopiskelun korostaminen ei saa tarkoittaa lähikoulutusten vähentämistä. Tavoitteelliseen kielenopiskeluun tarvitaan opettajan antamaan lähiopetusta ja tukea. Kielen oppiminen on avain kotoutumiseen ja työllistymiseen. Heikoksi jäänyt kielitaito johtaa heikompaan työllistymiseen.

Esitys kielilisästä ei ole kannatettava, koska ei ole yhdenvertaista, että suomen tai ruotsin kielitaidon puutteen vuoksi vähennetään perustoimeentulotukea.

Työllisyysalueilta puuttuu yhtenäinen tieto- ja palautejärjestelmä, ja tieto on hajallaan eri järjestelmissä ja eri toimijoilla. Lain toteutumisen seuranta ei ole mahdollista tämän takia.

Lyhykäinen Päivi
Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry